

(Հոխսիմէ) փառօք, ամէք զնա անարգութեամբ
ընդ քարչոյ:

Սուրհանդակքն զնացին, կալան զերանելին 110, 4.
Հոխսիմէ և սկսան բռնի քարչել և տանէին առ
նա: Եւ նա (կոյն) բարձր ձայնիւ գոչէր ասե-
լով. «Տէր Յիսուս Քրիստոս, օգնեա՛ն ազախնոյ
Քում», եւ զնացին ընդ նմա (ընդ կուսին) փու-
թանակի յապարանս, և կացուցին զնա ի սրահի
նորա: Այլ երանելին ազաղակէր առ Աստուած
և ասէր.

«Տէր իմ՝ կարող և Աստուած ճշմարտու- 110, 45.
թեան, Որ պատառեցեր զծովն Կարմիր յորժամ
փրկէիր զԺողովուրդ Քո. Որ բզխեցեր ջուր
յանպտուղ, այսինքն յատառած վիմէ, և արբու-
ցեր զԺողովուրդն ծարաւի. իջուցեր զծառայ Քո
զծովեան ի խորս ծովու և պահեցեր զնա ան-
վտանգ, զի գիտացէ զգօրութիւն Քո. Որ փրկե-
ցեր զԴանիէլ ի բերանոյ ամեհի առ ծուց և կա-
ցուցեր աւետարանիչ թշնամեաց, որք չարախօսք
եղեն զնմանէ. Որ ընդ երկու մանկունսն կա-
ցեր ի բորբոքեալ հնոցի և վասն սիրոյ նոցա ի
պաշտել զՔեզ՝ անվտանգ ապրեցուցեր ի տապոյ
հրոյն. Դու դարձուցեր զբռնաւոր և զանօրէն
թագաւորն Բաբելոնի ի կերպարանս անասնոյ,
և սկսու թափառել յանապատի ընդ դաղանս,
և Դու պատուիրեցեր նմա ճարակել խոտ նման
եղանց, քանզի ետես նա զսքանչելիս քո և ոչ
կամեցաւ փառաւորել զԱստուած ճշմարիտ. Որ
փրկեցեր զազախին Քո զՆուշան ի կրկնակի մա-
հուանէ, [Եր. 83] կորուսեր զթշնամիս նորա ա-
նօրէնս, և վասն ապաւինելոյ նորա (Նուշանայ)
առ Քեզ, զարդարեցեր զնա պսակաւ ողջախո-
հութեան, և յայնմհետէ Դու նոյն ես, Տէր, և

«աւուրք քո ոչ անցանեն ա և ոչ տաս զփառս Քո
այլում» ք: Փառաւորեալ եսյամենայն տիեզերս:
Եւ հեթանոսքս այսորիկ մի պղծեսցեն զանուն
Քո, զի դու կարես փրկել զիս: Մի մերձեսցի
ոք առ իս, և մի արատեսցէ զիս, և արս զիս
արժանի սրբութեան, զի կեցից և մեռայց վասն
անուան Քո սրբոյ:

112, 4.

Յորժամ կատարեաց սուրբն Հռիփսիմէ զա-
ղօթս իւր, եմուտ արքայ ի ննջարան իւր, և ածին
զկոյսն առ նա, և ժողովուրդն որ յապարանս և
ի փողոցի՝ խմբեցաւ ի հարսանիս արքայի երգով,
փնօք, եռաղեսօք (балада), քնարօք, թմբկօք և
ամենայն երաժշտական նուագարանօք: Եւ Տէր
լուաւ ձայնի աղօթից նորա (կուսին), հայեցաւ
ի փրկել զնա, զի մի ապականեսցի սրբութիւն
կուսութեան նորա, և զօրացոյց զնա որպէս զՅայէլ,
զՌեբեկա, զՆսթեր, զի փրկեսցէ զնա ի պղծու-
թենէ անհաւատից:

112, 22.

Եւ իբրեւ մերձեցաւ թագաւորն առ նա, առ
ի յագեցուցանել նովաւ զցանկութիւն իւր, սուրբն
Հռիփսիմէ զօրացաւ Հոգւով սրբով և սկսաւ
մարանչել ընդ արքայի յերրորդ ժամէ ցտասնե-
րորդն և զօրութեամբ Քրիստոսի յաղթեաց նմա,
որ թուէր կարկամեալ: Որ անպարտելին էր ի
պատերազմունս, նուաճեալ զամենայն ժողովուրդս
և հնազանդս արարեալ զնոսա ինքեան, որ ձեռամբ
իւրով պատառ պատառ յոշոտեալ էր զառիւծ և
զարջ, որպէս տեսանես՝ յաղթեցաւ ի մատաղ
կուսէ զօրութեամբ Քրիստոսի և մեկնեցաւ ի
նմանէ կորացեալ:

113, 14.

Յառաջ քան զայս հրամայեաց ածել առ
ինքն զերանելին Գայիանէ կապեալ շղթայիւր և
կացուցանել զնա առ դրան սենեկին, զի յորդո-

րեցէ զՀռիփսիմէ հնազանդել նմա (արքայի) որպէս նայն կամիցի:

Եւ իբրեւ եկաց նա (Գայիանէ), լցաւ Հոգւով 113, 22, սրբով, կանգնեցաւ առ դրան սենեկին յանդիման գահոյից և, դարձեալ առ նա (առ Հռիփսիմէ) ի լեզու հռովմայեցոց ասէ ցնա. «Հռիփսիմէ, սրգեակ իմ, պահեսցէ Քրիստոս զանբծութիւն քո, ազատեսցէ զքեզ յամենայն պղծութենէ և տացէ քեզ զօրութիւն և կար, զի մի զրկիցիս ի ժառանգութենէ Նորա»:

Եւ իբրեւ գիտացին, եթէ յորդորէր հաստա- 114, 7. տուն մնալ ի հաւատոս, առին վէմս և հարկանէին ընդ բերանն մինչև թափել ատամանց, և ըռնատառէին զնա, զի հրամայեցէ կատարել զցանկութիւն թագաւորին:

Բայց նա (Գայիանէ) առաւել ևս հաստատէր 114, 44. զնա ասելով ցնա. «Քաջալերեաց և պինդ կաց. [. . .] դուստր իմ, այժմ տեսանիցես զՔրիստոս, որում անձկացերդէ Յիշեան, զի սնուցի զքեզ կերակրով Սրբոյ Հոգւոյն: Յիշեան զաւանդս իմ, զոր աւանդեցի քեզ սրբութեամբ պահել զհաւատսն ի Քրիստոս: Յիշեան զհալածանսն, զոր հալածեցաքս, որում համբերեցաք: Յիշեան զբաժակ մահու, յորմէ ըմպելոց եմք անխուսաբար: Յիշեան զյարութիւն ամենայն երկրի: Յիշեան զօրն յորում յայտնելոց են գաղտնիք: Յիշեան զհեղեղ անշէջ հրոյն: Յիշեան զանանց բարիսն, պատրաստեալս այնմ, որ զհետ լինի սրբութեան և ժուժկալութեան: Յիշեան զբանն զոր [85] լուար յերկնից, Որ զօրացոյցն այսօր զքեզ և զմեզ, զի արժանի լիցուք պսակին և հանգստեան, զոր պատրաստեալ է նա վասն սիրելեաց իւրոց: Նա օգնեսցէ քեզ և մեզ վերաբնակիլ յաստուածային և ի լուսեղէն յարկս՝ ի յաւիտեանս»:

«Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս թագաւոր յար- 115, 9.

գարեացէ ճանապարհ քեզ և մեզ, Այն, Որ խո-
նարհեցաւ և յանձն էառ զանարգութիւն վասն
մեր և ոչ եթող զմեզ, զի սիրեցաք զնա . . .
որպէս զՓրկիչ, և արժանի արար լսել զձայն
բարբառոյ իւրոյ, և փրկեաց զմեզ յամենայն
պղծութենէ և յապականութենէ, որպէս տե-
սաք զայն այսօր, վասն զի կարող աջովն պահ-
պանեաց զքեզ և ազատեացէ զմեզ յաւիտեանո-
ւել մի մեկնեացուք ի սիրոյ Նորա, զի զօրութիւն
Նորա փրկեացէ զմեզ, «երևցոյց մեզ զերեսս
իւր և փրկեաց զմեզ» —, քանզի Նա է Աստուած
մեր և Տէր մեր և «վասն Նորա համբերեմք այսմ
ամենայնի» ։

116, 5.

«Յիշեա զՏէր, Որ խոնարհեցաւ զի բարձ-
րացուցէ զմեզ, եհեղ զարիւն վասն փրկութեան
որդուց մարդկան, և յազադս մերոյ փրկութեան
ապտակեցաւ, եւ Նա այժմ՝ եղիցի ի մտի քում,
և փութն առ Նա ի բոլոր սրտէ և յանձնէ, և
Նա եկեացէ փրկել զքեզ և զօրացուցանել զձեռն
քո ըստ ծառայի իւրում՝ Դաւթի, որ սպանանէր
զառիւծ և զարջ որպէս զուլ (այծեաց) ։ Եւ Նա
ապրեցուցէ զքեզ . . . ի բռնաւորէ . . . , զի կաց-
ցուք առաջի Նորա առանց ամօթոյ» ։

116, 24.

Զայս բան խօսէր Գայիանէ, կացեալ առ
դրան, ի լեզու հռովմայեցւոյ և ուսուցանէր
զկոյսն ։ Իսկ թագաւորն ի ներքուստ տոչորէր
վասն Նորա (Հռիփսիմեայ) ։ Ոմանք ի զօրականաց,
որ ըստ պատահման գիտէին զբարբառ հռովմա-
յեցւոյ, յարձակեցան ի վերայ Նորա (Գայիանեայ)
ի դրանէ, հարկանէին քարամբ զբերան Նորա և
զայս առնէին ընդ երկար, փշրեցին զակռայս
(սեղանատամն) հանդերձ ծնօտիւք, բայց նա ոչ
դադարէր ուսուցանել զկոյսն, զի նա պահեացէ

— Թիւր Գ, 25 :

Բ. Սաղ. խգ, 25 :

Ճ. Թագ. լղ, 25 :

զկուսութիւն իւր:

Իսկ երանելին Հռիփսիմէ սկսաւ զմարտն 117, 47.
 Ընդ թագաւորին ի տասներորդ ժամէ աւուրն
 ցերրորդն (ժամն) առաջնոյ գիշերոյ: Պատառեաց
 զհանդերձս նորա (թագաւորին) և յաղթեալ
 Հոգւով Սրբով՝ եթող զնա որպէս զմեռեալ յան-
 կեան գահոյիցն:

Յետ այնորիկ երաց զդուռն սենեկին, ել 118, 3.
 արտաքս յանդիման զօրացն վազս առեալ, փախ-
 չէր անցեալ Ընդ քաղաքն և ոչ գտաւ որ զի
 համարձակեցի ունել զնա: Եւ յորժամ՝ ել նա
 արտաքս յարևելեան դրանց քաղաքին, մերժե-
 ցաւ ի հնձանն, ուր կուսանքն յառաջագոյն թա-
 քուցեալ էին, յայտնեաց նոցա զուրախարար
 համբաւն, եթէ պահեալ է զկուսութիւն, և ասաց.
 «Հաւատարիկ իսկ և իսկ ելի յարքունի ապարանից»:
 Եւ ել ի բարձրավանդակ տեղի՝ եղ ծունր և ասէ.

«Արարիչ իմ՝ և Աստուած ամենեցուն: Ո՛ր 118, 48.
 կարիցէ հատուցանել Քեզ փոխանակ բարեացն,
 զորս շնորհեցեր մեզ: Զի զհաւատն իմ, որ ի Քեզ,
 պահեցի որպէս զբարձր և զապառած վէմ. և
 Դու ապրեցուցեր զմեզ յատածանց մարդկանց
 չարաց և ի տղմոյ, որով կամէին աղտեղել զիս...
 Քեզ մատուցանեմք զանձինս մեր վասն շնորհաց,
 զորս ցուցեր ի մեզ, զի արժանացուցեր զմեզ
 զամենեսին սուրբ անուան Քու՛մ, ոյր վասն փրկ-
 ւեցեր զմեզ. քանզի բաց ի Քէն, Տէր, զայլ որ
 ոչ գիտեմք:

[87] [«Լու համարեցաք»] զմահ ողջախոհու 119, 6.
 թեամբ, և ոչ ձգիցեմք զձեռս, բաց ի Քէն, առ այլ
 աստուած: Այնորիկ, որոց ծառայեն հեթանոսքն,
 չեն աստուածք. քանզի Դու ես արարիչ Աստուած
 ճշմարիտ և Որդին Քո... միածին, «որով ա-
 մենայն ինչ եղև, և առանց նորա լինի և ոչ

ինչպէս, և Հոգիքո սուրբ ընտրեալ, Որ առաջնորդէ մեզ ի ճանապարհս արդարութեան, և տանի զմեզ ի կեանս յաւիտենականս, զի կացցուք առանց ամօթոյ յաջմէ միաժնի Որդւոյ Քո, Որ ի վերջնումն գալոց է գատել զաշխարհ: Դու, ով Տէր, ստեղծեր զսիրտս մեր և գիտես զգործս մեր, վասնզի աղախինք Քո եմք և խաշն հօտի Քո: Արժանի արն, Տէր, հանգստեան, զոր պատրաստեցեր սիրելեաց քոց: Քանզի սպասեմք ելից ի մարմնոյ աստի առ ի մտանել ի ժողովս սրբոց Քոց և դասաւորել ընդ սիրելիս Որդւոյ Քո և գալստեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Դու, ով Տէր, գիտես

121, 6. և իշխանք լապտերօք և մոմովք ի տեղին, յոր հասեալ էր կոյսն կալով յաղօթս: Կալան զնա, յետս ոլորեցին զձեռս նորա և կամէին հատանել զլեզուն և երանելին յօժարակամ եհան զայն:

121, 45. Եւ ահա անհաւատք վարեցին ի գետին ցիցս չորս, տարածեցին զսուրբն ի մէջ ցցացն և առեալ լապտերս եղին ի ներքոյ կողից նորա յոլով ժամս. մինչև խանձեցին զմարմին նորա ողջոյն: Եւ էին ի ձեռս նոցա քարինք սուրք, որովք հարկանէին զկողս նորա: Եւ իբրև տեսին, եթէ կոյսն հաստատեալ է ի Քրիստոս, հանին զաչս նորա կենդանւոյն, յետ որոյ յօշօշ պատառեցին զնա ասելով. «այս է հատուցումն այնմ, որ ոչ հնազանդի թագաւորին»: Եւ այսպէս կատարեաց նա զկեանս իւր հաւատով ի Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս:

ՏՄ. 122, 1. Իբրև գիտացին ընկերք նորա, եթէ կատարեցաւ նահատակութիւն նորա, գնացին առնուլ զմարմին նորա: Եւ յորժամ չարագործքն տեսին

զնոսա, առին սուր և սպանին ի նոցանէ կուսանս
երեսուն և երկուս:

Եւ յորժամ կոտորէին զնոսա, նոքա աղօ- 122, 8.
թէին ասելով. Այո, սիրեցաք զՔեզ, Տէր, զի
լուար ձայնի աղօթից մերոց և ըստ առատ սի-
րոյդ խոնարհեցուցեր առ մեզ զունկն Քո, զի
փափագէաք Քեզ, Աստուած փառաւորեալ, և Դու
ոչ մերժեցեր զմեզ զանարժանսս ի շնորհաց քոց,
Տէր, այլ պահեցեր զմեզ որպէս բիւ ականս,
ընդ հովանեաւ թեոց Քոց քապրեցուցեր զմեզ
ի ժողովոյ չարաց և արժանացուցեր զմեզ մահ-
ուան վասն անուան Քո Սրբոյ: Եւ կատարեցաւ
նահատակութիւն երանելեաց:

Մի ոմն ի պահապան զինուորաց վազելով 122, 48.
զնաց ի հնձան, եդիտ զմի ի կուսանաց մեացեալ,
և եղեն զնա ի հնձանին, և կոյսն զենոյր որպէս
զգառն փառաւորելով [զԱստուած] և ասելով.
«Գոհանամ զՔէն, Տէր իմ և Աստուած իմ, քանզի
տկար էի և Դու ոչ մերժեցեր զիս ի նահատա-
կութենէ ընդ ընկերս իմ: Այժմ, Տէր իմ, ընկալ
զհոգի իմ, դասաւորեալ ընդ սուրբ կուսանս Քո:
Եւ աւանգեաց զհոգին և կատարեցաւ նահատա-
կութիւն նորա:

[89] Եւ թագաւորն հզօր քաջամարտիկ ի պա- 123, 9.
տերազմի, որ պատառէր զառիւծ և զարջ, որ նուա-
ճէր զամենայն Պարսկաստան, յանձն առնոյր զա-
մօթն, զի էր պարտեալ յաղջկանէ միօջէ զօրու-
թեամբ Աստուծոյ, և սկսաւ հիծել ողբալով և ասել.

«Հայեցարուք ի կախարդութիւն քրիստոնէից, 124, 3.
որպէս կորուսանեն զոգիս մարդկան և յետս
կասեցուցանեն ի պաշտամանց աստուածոց: Ար-
համարհելով զմահ՝ հանին յինէն զՀօփօսիմէ,
գեղ որոյ խապառ ոչ գտանիցի ի մէջ ամենայն

կանոնաց, Գնացեալ է իմ ի Հռոմ քաղաք և յամենայն քաղաքս ազգաց, և չէ տեսեալ զոր նման նմա. և ոչ յամենայն ի Հայաստան տեսի զնմանութիւն պատկերի նորա: Սակայն կախարդութիւննոցա յաղթահարեաց զմեզ և նորա կորզեցին զնա (զՀռիփսիմէ) յինէն»:

124, 25. Ընդ առաւօտն եկն առ նա դահիճ և ասէցնա. «Հրաման տուր, տէր, սպանանել զԳայիանէ»:

Լուեալ զբանս նորա համարեցաւ թագաւորն, եթէ կենդանի է Հռիփսիմէ, և ասէցնա (ցգահիճն). «Եթէ ածիցես զնա առիս կենդանի տաց քեզ մեծութիւնս: Դահիճն պատասխանի ետ և ասէ. «Սպրեացի արքայ ի թշնամեաց իւրոց այնպէս, որպէս կորուսաք զամենեւին, որ անգոսնէին զատուածս և անարգէին զկամս քո: Արդարեւ, կենդանի մնացեալ է կախարդն այն (Գայիանէ), որ մոլորեցոյց զմատաղ կոյսն իւրով ուսմամբ, և նա է, որ զրաւեաց զՀռիփսիմէ ի կենաց, և ընդ նմա այլ ևս երէք»:

125, 15. Եւ իմացեալ զմահ երանելոյն Հռիփսիմեայ, յարեաւ թագաւորն յաթոռոյ. նստաւ ի վերայ հողոյ և սկսաւ ողբալ վասն նորա: Եւ վասն սրբոյն [Գայիանեայ] հրամայեաց ասելով. «առաջին զոր առնիցէք՝ հանէք զլեզու նորա ընդ ծործորակս և ապա սպանէք. քանզի նա սագրէր զկոյսն ընդգիւմանալ ինձ և արհամարհել զկուռս, որք տուեալ էին նմա [Հռիփսիմեայ] զայնպիսի գեղեցկութիւն»:

126, 4. Եւ իբրեւ թոյլ ետ դահճապետին սպանանել զնոսա, խնդութեամբ ելնա, էառ զսուրբն, ընդ նմա և զերեսին կապեալս չղթայիւք, եհան ի քաղաքէ, չոգաւ ի գետն կոյս, առ սրով էր կամուրջ, ուր սպանանէին զմահապարտս, և հրամայեաց վարել ի գետին ցիցս չորս չորս վասն իւրաքանչիւրոյ ի նոցանէ:

Եւ մինչ զբաղեալ էին նորա այնուիկ, երանելին 126, 40.
 Գայիանէ հանդերձ երիւքն եղելովք ընդ նմա եկաց
 յաղօթս ասելով. «Գահանամք զՔէն, Տէր մեր եւ
 Աստուած մեր, զի արժանի արարեր զմեզ մահուան
 վասն անուան Քո սրբոյ եւ հաղորդս արարեր
 զմեզ մահու սրբոց Քոց, զմեզ, որք փափագիմք
 վաղվաղակի հասանել սիրողացն զՔեզ, եւ յերաւի,
 մեծ է սերախութիւն իմ սակս դոտերն իմոյ եւ
 այլ քերց իմոց, որք վասն անուան Քո սրբոյ
 արժանի եղեն մահուան: Եւ այժմ, յիշեան զմեզ,
 Տէր մեր եւ Աստուած մեր, «զի վասն քո մեռա-
 նիմք այսօր» ա. Յիրաւի, նման եմք մեք ոչխարաց,
 զորս վարեն ի սպանդ. Արի, Տէր մեր եւ մի մեր-
 ժեր զմեզ յաւիտեան, այլ փրկեան զմեզ վասն
 անուան Քո եւ շնորհեան մեզ զկատարեալ յաղ-
 թութիւն Քո. զի նշաւակ լինին, ոչք առ ոտն
 հարկանեն զօրէնս:

Եւ իբրեւ կատարեցին զաղօթս, պահապանք 127, 5.
 առին զհոսս, ի բաց հանին զհանդերձս ի նոցա-
 նէ, տարածեցին ի վերայ ցցաց, հատին զՎիլս,
 անցուցին ընդ այնս փողոս եղեգան եւ վառցուցին
 ընդ այնս, մինչդեռ կենդանի էին, ի ստորին մա-
 սանց [91] ցատինս եւ բարձրացաւ մօրթ նոցա,
 որպէս առնէ սպանդադործն ընդ ոչխար, յորժամ
 կամի հանել ի նմանէ զմօրթն: Եւ ցելին զպարա-
 նոցսնոցա ի թիկանց կուսէ եւ հանին անտի զլեզուս
 նոցա: Եւ յետ այնորիկ առին քարինս սուրս եւ սկսան
 մխել ի կուրծս նոցա մինչ դեռ կենդանին էին: Եւ
 յետ այնորիկ հատին սրով զպարանոցս նոցա:

Եւ կատարեցաւ նահատակութիւն Հռիփսի- 127, 25.
 մեայ եւ երեսուն եւ երկց երանելի ընկերաց ի
 25-որդում աւուր ամսեանն հսկտեմբերի, իսկ
 երանելւոյն Գայիանեայ ընդ երկց կուտանաց ի
 28-րդում աւուր նորին իսկ ամսոյ:

128, 6.

Իբրև կատարեցաւ նահատակութիւն որոց
կուսանաց, թագաւորն զաւուրս վեց սուգ էառ
վասն երանելոյն Հռիփսիմեայ: Յետ վեց աւուրց
նախարարք աղաչեցին զնա դադարել ի սգոյ: Եւ
ահա հրամայեաց նա զօրաց գալ՝ առ ի ելանել յօրս:

128, 44.

Եւ իբրև այս եղև, և բերին երիվարս, նստաւ
(Տրդատ) յարքայական կառաւարկայն ժամ վաղվաղակի
պատուհաս ի Տեառնէ հասանէր նմա: Եմուտ ի
նա ոգի պիղծ և ընկէց զնա ի կառաց: Եւ սկսաւ
ուտել զմիս իւր: Եւ որպէս գիպեցան հարուածք
արքային նաբուգոդոնոսորայ, յորժամ խելագա-
րեցաւ և գնաց յանապատ արածել ընդ գաղանս,
այնպէս եղև և արքային Տրդատայ: Փոխեցաւ
նա ի վարազ վայրի և անկաւ յանտառախիտ
վայրս արածել ընդ խոզս: Որք ընդ նմայն էին,
առին զնա՝ զի գարձուցեն ի քաղաք, բայց ոչ
կարացին ընկճել զնա յաղազս ուժոյ նորա, հան-
գերձ գիւաւն, որ մտեալ ի նա, առաւելոյր զվայ-
րագութիւն նորա: Եւ ոչ միայն նմա միայնոյ
գիպեցաւ այս, այլ և բազմաց ի մեծամեծաց և
յաւագաց: Եւ բազումք յընկերաց նորա մոլեգ-
նեալ ուտէին զմիս իւրեանց: Եւ բազմաց, որք
յարբունի տանէ, եհաս հարուածս այս: Եւ տհ
մեծ անկաւ ի վերայ Հայաստան աշխարհի:

129, 44.

Եւ իբրև անցին աւուրք երեք, էր արքային
Տրդատայ քոյր Կուսարոգուկտա (Խոսարովիգուխտ)
կոչեցեալ: Եղև նմա տեսիլ ի Տեառնէ, զոր յայանեաց
նա ոմանց ի մեծամեծաց և յաւագաց առելով: «Տեսի
յայսմ՝ գիշերի յերազի, զայր, որ փայլէր որպէս
զլոյս, և նա ասէ ցիս. «ոչ կարեն աղատիլ եղբայր
քօ արքայ և գործակիցք նորին ի հարուածոյն, որ
գիպեցաւ նոցա, բայց եթէ առաքիցէք յԱրտա-
սատ քաղաք և ամիցէք զսուրբն Գրիգոր, զոր
կապեցիք և արկիք ի վերապն խոր: Նա ցուցցէ
ձեզ հնարս օգտաբերս»:

Իբրեւ լուան զբանս նորա, սկսան ծաղրել 130, 4.
 զնա, ասելով. «Թուի, որ դիպեցաւն նոցա, դի-
 պեցաւ այն և քեզ, զինչ գիտես զինչ խօսիս: Եթէ
 լեալ էր քո առողջ, ապաքէն գիտէիր, զի այժմ
 հնգեռասան ամբ են յօրէ, յօրմէ հետէ Գրիգոր
 արկաւ ի վիրապն խոր, յորում են ջուր, օձք,
 իժք և կարիճք. այնպէս զի և սակերք նորա կո-
 րուսեալ իցեն:

Յայնժամ երևեցաւ նմա վերստին նոյն տե- 130, 40.
 ոիլ և պատմեաց նոցա բայց ոչ հաւատացին նմա.
 մինչ զի հնգիցս երևեցաւ նմա տեսիլն [93],
 և սպառնայր նմա ասելով. «Եթէ ոչ ասիցես
 նախարարաց, աւագորերոյն և մեծամեծաց, չա-
 րագոյն ևս քան զայն դիպեցի քեզ, արքայի և
 համօրէն բնակչաց կողմանցս», Երկիւղ մեծ կալաւ
 զՊուտարդուկտա. գնաց վերստին առ դործա-
 կալս արքայի և առ նախարարս և ծանոյց նոցա
 զամենայն, որ ինչ առացաւ նմա իբրեւ սպառնա-
 լիս նմա և ամենայն բնակչաց կողմանցն:

Եւ իբրեւ լուան զբանս նորա և զսպառնալիս 130, 48.
 առ նոսա և առ ամենայն բնակիչս կողմանց
 իւրեանց, եթէ չհանիցեն զերանելին Գրիգոր ի
 վիրապէ, — փութանակի ընտրեցին զայր մի յա-
 ւագաց Օտա անուն և առաքեցին ի քաղաքն
 Արտասատ, առ ի հանել զերանելին Գրիգոր ի խոր
 վիրապէ: Եւ իբրեւ եհառ Օտա ի քաղաքն Ար-
 տասատ, ընդ առաջ ելին նմա մեծամեծք, առ
 ի գիտել զպատճառս գալստեան նորա առ նոսա:
 Եւ Օտա առէ ցնոսա. «Եկի վասն Գրիգորի, որ
 փակեալ է ի վիրապի»: Իբրեւ լուան զբանս նորա՝
 զարմացան և ասեն. «Ո՞վ հաւատայցէ, եթէ նա
 կենդանի իցէ. զի բազում ամբ են՝ յօրմէ հետէ
 ընկեցաւ նա ի վիրապ: Գիտեմք, զի նա, ի շնչոյ
 օձից եղելոց ի վիրապին, ոչ կարէր ապրիլ Ո՞ր-

պէս ասես, եթէ եկիր վասն կապեալն Գրիգորի։
Յայնժամ Օտա յայտնեաց զերազսն, զորս տե-
սեալ էր քոյր արքայի Կուսարողուկտա, և անկաւ
երկիւղ ի վերայ նոցա։

131, 6.

Եւ կապեցին պարան առ պարան և թողին
զպարանն ի վիրապ, ուր էր երանելին Գրիգոր։
Եւ կոչեաց առաքեալն առ նա Օտա բարձր ձայնիւ
ասելով. «Գրիգոր, եթէ իցես կենդանի ի վեր ել
ի վիրապէ, վասն զի Տէր Աստուած քո, զոր պաշ-
տես, նա ինքն հրամայեաց քեզ ելանել»։ Եւ նոյն
ժամայն կալաւ նա զպարանէն, շարժեաց զնա,
զի գիտասցեն ամենեքին եթէ կենդանի է, և շուրջ
պատեաց զիւրիւ զպարանն և նոքա հանին զնա.
և յորժամ հայեցան ի ժարմին նորա, որ փոփո-
խեալ էր ի բազմութենէ ամաց, չգտին ի նմա
բնաւին հետս ինչ։ Յայնժամ Օտա ողջոյն ետ նմա,
և զգեցուցին նմա հանգերձս, քանզի մերկ էր
ընկեցեալ նա ի վիրապն։ Եւ առին զնա խնդու-
թեամբ մեծաւ և դնացին ընդ նմա ի քաղաքէն

82, 4.

Արտասատայ [ի Վաղարսապատ քաղաք] 1։ Եւ մինչ
էր նա ի վիրապին՝ կին մի այրի հասուցանէր
նմա յարքունեաց միշտ սակաւիկ մի հաց և ջուր։
Եւ իբրեւ եհաս սուրբն ի քաղաք, դեք ընդ քարշ
վարեցին զթագաւորն վարադակերպ ի հանգիպել
սրբոյն։ Եւ յորժամ արք արքունեաց նորա և
նախարարք նորա գիտացին, եթէ սուրբն եհաս
առ նոսա, ելին ընդ առաջ նորա արտաքս քան
զքաղաքն։

131, 24.

Եւ իբրեւ տեսին զնա, զի գայր ընդ Օտայի
և բազմութեան ժողովրդեան, որք զկնի նորա
եկեալ էին յԱրտասատ քաղաքէ, սկսան դիւա-
հարել, ուսել զմարմինս իւրեանց, պատառել
զհանգերձս իւրեանց և վաղել ընդ առաջ։

132, 6.

Երանելին Գրիգոր եղ ծունր Աստուծոյ և
աղաչեաց վասն նոցա, որք նոյն ժամայն սթափ-

փեցան ի դիւահարութենէ, եւ հրամայեաց նոցա
ղգենալ հանդերձս: Եւ որք յարքունի տանէ էին
ի մեծամեծաց և յայլ արանց, ամենեքեան զգաս-
տացեալ, ճշմարտիւ երկրպագէին նմա, անկանէին
առ սոս նորա, ասելով. «Աղաչեմք զքեզ. թող
մեզ զանիրաւութիւնս մեր, զոր ցուցաք քեզ»:

[95] Եւ երանելին ասէ ցնոսա. «Ես մարդ 132, 45.
եմ՝ իրբե զձեզ: Միայն հաւատացէք յԱստուած,
յարարիչն երկնի և երկրի, արևու, լուսնի և
աստեղաց, ցամաքի և ծովու և աղաչեցից զԱս-
տուած զի դժասցի ի վերայ ձեր»:

«Իսկ այժմ՝ յայտնեցէք ինձ. ո՞ւր են մարմինք 132, 22.
սրբոց վկայուհեաց և սկեբք նոցա»: Ասեն ցնա.
«Մարտիր վկայուհեաց կամիս»: Ասէ ցնոսա. «Այնց,
որք վասն Աստուծոյ նահատակեցան ի ձէն՝ ի
կուսութեան իւրեանց»: Յայնժամ՝ ածին զնա
ցուցանել զտեղին: Եւ նա գնաց առ նոսա, և ժո-
ղովեաց զմարմինս նոցա անդ, ուր նահատակեալ
էին: Զօրութեամբ Աստուծոյ մարմինք նոցա պա-
հեալ էին: Անցեալ էին ինն տիւ և ինն գիշեր
յորմէհեաէ անկեալ կային, բայց չէր մերձեցեալ
ի նոսա դադան, շուն կամ թռչուն: Եւ ըստ
զուարթութեան իւրեանց նման էին մարդկան
բերկրելոյ ի գինւոյ»:

Իերէին հանդերձս աղնիւս և թանկագինս 133, 45.
վասն պատանաց. բայց երանելին Գրիգոր արհա-
մարհեաց զհանդերձս բերեալս յարքայէ և ի մե-
ծամեծաց նորա և ոչ հաճեցաւ և ոչ առ մի
ինչ յայնցանէ վասն վկայուհեաց, այլ պատեցին
զնոսա ի պատառոտուն հանդերձս եղեալս ի վերայ
նոցա: Եւ ժողովեաց զամենայն մարմինս նոցա
և երբ ի հնձան, ուր ի սկզբան ժողովեալ էին
կուսանք, երանելին Գրիգոր ոչ մեկնեցաւ ի տեղ-
ւոյն մինչև կազմեաց նոցա դադաղ ի վայտէ և
փորեաց վասն նոցա տոսպան ի թաղել զնոսա

ի միասին: Եւ զգիշերն զայն ողջոյն աղօթէր վասն
փրկութեան արքայի եւ ժողովրդեան նորա, զի
մաքրեացին . . . , եւ բժշկիցին ապաշխարութեամբ:

134, 5.

Ընդ առաւօտն եկին ի միասին առ սուրբն
ամենայն արք պալատան ի նախարարաց, մեծա-
մեծք եւ այլ բազմութիւն քաղաքին, երկրպագին
նմա եւ մարմնոց սրբոց եւ ասացին ցնա. «Թող
մեզ զյանցանս, զոր մեղաք առաջի քո եւ կուսա-
նացն, եւ աղօթեալ առ Աստուած քո, զի մի կո-
րիցուք»:

134, 12.

Ասէ ցնոսա Գրիգոր. «Ձայն զոր կոչէքդ Աս-
տուած իմ, է նա արարիչ տիեզերաց եւ նախա-
խնամող նորա: Նա կեանս կամի արարածոց:
Վասն զի ի թօթափել տկան ստեղծ զամենայն եւ
արար զոչ էս ա, զերկիր եւ զորս ի նմա: Նա է Տէր
տիեզերաց: Հաւատացէք ի նա. Որ պատուհասեացն
զձեզ, ըստ մեծի սիրոյ իւրում եւ գթութեան,
զի գտջիք բժշկութիւն ցաւոց՝ դիպելոց ձեզ.
որպէս ասեն գիրք. «Ձամենայն, զոր սիրէ Տէր,
խրատէ ք. հարկանէ զմանկունս իւր եւ յինքն
յանկուցանէ զնոսա: Ըստ մեծի սիրոյ իւրում
կոչէ զձեզ, զի լինիջիք ի նորա սրգիս»:

135, 4.

«Իսկ Որդին Աստուծոյ, ոչ համարի ամօթ
կոչել զմեզ եղբարս: Եւ զամենայն, որ հաւատայ
ի նա, կոչեմք յերկրպագութիւն նորա, եւ նա
յառհաւատչեայ սիրոյ իւրոյ տացէ ձեզ զսուրբ
Հոգին ք, եւ լուսաւորեսցէ զսիրտս ձեր անանց
խնդութեամբ: Եւ եթէ դարձջիք եւ ըստ կամաց
նորա դնասջիք՝ ապաքէն պարգևեսցէ կեանս
յաւիտենականս:

135, 42.

Եւ որպէս ասացերն, թէ նա է Աստուած
իմ, զստոյգն ասացերս Արդարեւ, է նա Աստուած

վասն ամենայնի, որք խոստովանին զնա, եւ ամենայն, որ ոչ խոստովանի զնա, օտար է ի սիրոյ և ի խնամոց Նորա, թէև իցէ ստեղծուած Նորին։ Մերձ է առ ամենայն որք, որ երկնչի ի նմանէ և յուսայ ի նա։

«Եւ եթէ ասիցէք, վասն էր և զիւրդ պահէ 135, 20. զյուսացեալս իւր, մինչդեռ ամենայն, որ անկաւ ի ձեռս մեր՝ մեռաւ ի տանջանս, [97] և վարեցաք ընդ նմա ըստ ցանկութեան մերում. — ապաքէն իմացարուք այժմ, զի եղև այն, քանզի Աստուած կամեցաւ զհանգիստ մարդոյ զի բերկրեսցի ի գալստեան Նորա, յորժամ՝ յայտնեսցէ նա զբարիս զոր պատրաստեալ է սիրելեաց և գնացողաց ըստ հաճոյից Նորա»։

Եւ իրրև կատարեաց զբանս, սկսաւ ուսուցանել զնոսա և ասել ցնոսա զայն, որ ինչ ի սուրբ գիրս. զի մարդ արհամարհիցէ զերկրաւորս՝ և զմիտս իւր համբառնայցէ յերկինս։ «Եւ յորժամ՝ սրբեսցին միտք Նորա, ծանիցէ նա զերկնայինսն և զերկրայինս և պահելով զանձն իւր ի պատերազմէ դիւին, ընկալցի փոխարէն զաստուածայինն. քանզի բանք մեր ճշմարիտ են, և քննեմք զխոր և ուսուցանեմք ձեզ. և Աստուած զօրացուցանէ զկար մեր, վասն զի առատագութն Տէր կամի դարձուցանել զձեզ ի կռապաշտութենէ գիտելովն զնա և տալ ինձ զբան և զգիտութիւն առ ի ուսուցանել ձեզ զճշմարտութիւն՝ որ փրկեաց զիս ի բռնութենէ և ծանր տանջանաց, զամս հնգետասան պահեաց զիս ի վիրապի զերծ ի թունոյ սողնոց եղելոց ի նմին (վիրապի). և ետ ինձ զայս շնորհ ի հրահանգել զձեզ ի քրիստոնէական հաւատս և դարձուցանել ի պաշտելութենէ կռոց, որք առաջնորդէին զձեզ ի մոլորութիւն մինչև ցայս վայր, եւ եղեալ էիք զյոյս ձեր ի վերայ

53, 1.
24, 2.

նորա, թէև շահ ինչ ոչ բերէին նորա ձեզ, եւ ուսուցի ձեզ զփրկութիւն ձեր՝ քանզի կուռք մատնեցան ի կորուստ: Եւ մեք յուսով մերով առ Աստուած մտաք ի տանջանս եւ ազատեցաք ողջանդամ: Որ ինչ վասն իմ՝ ես ապրեցայ, զի ուսուցից ձեզ զճանապարհն ճշմարտութեան, իսկ կուսանքն այնոքիկ որ մեկնեցան յաշխարհէ աստի սպանեալ սրովք ձերովք՝ ժառանգեցին զյաւիտենական կեանս վասն միոյն Աստուծոյ, որ յառաջ քան զյաւիտեանս է: Նա Ամենակալ է, որպէս ասեն Գիրք, Տեառն է երկիր լրիւ իւրով: Հայր է Աստուած, եւ միակ Բան Նորա՝ է Որդին Աստուծոյ: Աստուած ի Նմա՝ անվախճան եւ է ի Նմա ի սկզբանէ: «Ամենայն ինչ Նովաւ եղև եւ առանց Նորա եղև եւ ոչ ինչ», որպէս ասէ Յովհաննէս Աստուածաբան: «Ի սկզբանէ էր Բանն եւ Բանն էր առ Աստուած եւ Աստուած էր Բանն»: «Եւ առանց Նորա եղև եւ ոչ ինչ»: Նմա երկիր պագանեմք եւ փառաւորեմք զՆա—զՀայր, եւ զՈրդի եւ զՍուրբ Հոգի: Մի է Աստուած, մի օրէնք, կատարեալ յերիս անձնաւորութիւնս: Զնա քարոզեմ. ուսուցանեմ՝ զձեզ, եւ ազօթեմք վասն ձեր, զի հաւատք ձեր ճշմարտ իցեն: Երկրպագէք միասնական Երրորդութեան, Աստուծոյն ամենեցուն: Մի լինիք զհետ այնմ, որ ինչ յաշխարհի աստ է: Մին Աստուած է Արարիչ եւ Ստեղծող ի ձեռն Որդւոյն իւրոյ եւ Բանին, եւ կեցուցանէ զամենեանն Հոգւով սրբով: Լուարձք իմաստնոյ եւ մարգարէի Բանին, տեսանողի փառացն Աստուծոյ, այսինքն մարգարէին Մովսիսի, որ ասէ ք. «Ի սկզբանէ ստեղծ Աստուած զերկին եւ զերկիր եւ երկիր էր աներևոյթ եւ երկինք՝ ոչ յստակ տեսանելի եւ Հոգի Աստուծոյ շրջէր ի վերայ ջրոց»: Եւ Աստուած